

**В спеціалізовану вчену раду Д 41.086.03
Національного університету «Одеська юридична академія»**

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента, Макоди Володимира Євгеновича на дисертацію Сабури Світлани Олександрівни на тему «Реалізація суб'єктивного права на творчість (цивільно-правовий аспект)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право (081 – Право).

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена тією обставиною, що творчість є найважливішою складовою життя людини, що відображає її духовний та інтелектуальний розвиток. Саме у творчості окрема особистість може реалізувати свої здібності, розкрити та донести до людей свій талант. Накопичені досягнення творчої інтелектуальної діяльності людства складають культурний спадок цивілізації, визначають науково-технічний потенціал суспільства, обумовлюють його прогресивний розвиток, а відтак вимагають охорони і захисту. Саме охорона та захист результатів творчої діяльності та інтересів їх творців здійснюється та реалізується в межах суб'єктивного права на творчість. Юридичний характер суб'єктивного права на творчість ґрунтується на особливостях його регламентації, змісту, форми правового закріплення та співвідношення досліджуваного права з іншими правами і свободами саме людини, як єдиного суб'єкта творчості. До того ж, у Конституції України серед різноманіття суб'єктивних прав закріплені та гарантуються: «свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності»

Актуальність теми дисертаційного дослідження посилюється тією обставиною, що в українській науці з означеної тематики існує вкрай незначна кількість робіт. Окремих питань, що виникають у процесі дослідження правовідносин у сфері реалізації суб'єктивного права на творчість та структури суб'єктивного права загалом, торкалися у своїх роботах такі науковці, як Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, О. П. Орлюк, О. В. Кохановська, Н.М. Опольська та ін. Дослідження цих учених стосувалися місця та ролі суб'єктивних прав у відповідних правовідносинах.

Таким чином, питання саме реалізації суб'єктивного права на творчість залишається недостатньо дослідженим. Тому звернення авторки до теми визначення суб'єктивного права на творчість у системі суб'єктивних прав є актуальним, необхідним як із теоретичної, так і з практичної точок зору.

Доцільність дослідження даної проблеми на монографічному рівні також знаходить аргументацію в її взаємозв'язку з проблематикою наукового проекту, визнаного пріоритетним для дослідження кафедрою права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» «Проблеми захисту права інтелектуальної власності в мережі Інтернет» на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» 2011-2015 роки (державний реєстраційний № 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний № 0116U0184) на 2016-2020 роки.

Авторка поставила собі за мету дослідження розуміння змісту, правової природи та особливостей набуття, реалізації та захисту суб'єктивного права на творчість з урахуванням норм чинного законодавства України, практики його застосування, теоретичного осмислення доктринальних положень, що

сприятиме вдосконаленню національного законодавства та вибудовуванню оновленої системи права інтелектуальної власності.

Для досягнення зазначеної мети в дослідженні ставляться та вирішуються наступні задачі: розкрити складові змісту суб'єктивного права на творчість та його поняття; визначити історичні етапи розвитку процесу становлення правового регулювання можливості реалізації людиною суб'єктивного права на творчість; встановити особливості реалізації та здійснення права на творчість; окреслити межі реалізації та здійснення права на творчість; визначити існуючі форми та способи реалізації права на творчість та запропонувати їх модернізацію; конкретизувати особливості розпорядження результатами реалізації суб'єктивного права на творчість; розкрити існуючі способи та засоби захисту суб'єктивного права на творчість; розробити шляхи модернізації та вдосконалення законодавства права інтелектуальної власності з урахуванням результатів проведеного дисертаційного дослідження.

Досягненню поставленої мети сприяло також вдале використання ряду загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження, зокрема, діалектичного, формально – логічного, історичного, догматичного, системно-структурного, методів аналізу і синтезу правових явищ тощо.

Емпіричну основу дослідження складають акти цивільного законодавства України, законодавства зарубіжних країн та судова практика.

Науково-теоретичну базу дослідження становлять праці українських та зарубіжних правознавців, цивілістів, фахівців у галузі цивільного права та права інтелектуальної власності.

Ступінь обґрунтованості отриманих авторкою результатів є достатньо високим. С.Сабурою використано велику кількість досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, вона виявила генезу проблематики, її значимість, визначилася в практичному значенні свого дослідження. Вивчення та аналіз праць зазначених науковців дали змогу визначити й оцінити стан проблеми, що досліджується, виявити питання, що постали на сучасному етапі

реформування права інтелектуальної власності та визначити шляхи їх вирішення.

Структура дисертаційного дослідження є досить логічною, зумовлена, перш за все, метою і предметом дослідження. Всі розділи та підрозділи за своїм змістом і висновками, перспективами подальшого дослідження і використання для розвитку доктрини права інтелектуальної власності і законодавства, слід визнати вагомими і вдало викладеними.

Зазначена архітектоніка дисертаційного дослідження дала авторці можливість здійснити структурований аналіз теми, виявити проблеми та недоліки у цивільно-правовому регулюванні відносин інтелектуальної власності, суб'єктивного права на творчість та сформулювати пропозиції щодо його вдосконалення.

Аналіз змісту дисертації С.О. Сабури дозволяє скласти враження про процес втілення ідей і думок авторки у контексті наукової роботи, виокремити найбільш переконливі аргументи та питання, які потребують подальших досліджень.

Дисертаційне дослідження С.О. Сабури являє собою науковий аналіз низки складних теоретичних і практичних проблем, норм чинного законодавства та судової практики. Авторка творчо використала великий масив спеціальної юридичної літератури, актів законодавства, матеріалів судової практики і дала їм кваліфіковану правову оцінку. У дисертації розглянуто чимало дискусійних проблем, пропонується власне бачення шляхів їх вирішення. При цьому, авторка веде наукову полеміку коректно і толерантно, прагне доказово обґрунтувати свою позицію з того чи іншого питання.

Матеріал викладений послідовно, логічно, юридично грамотно, що свідчить про високий науковий потенціал дослідниці. У дисертації практично відсутні громіздкі граматичні конструкції, котрі б перешкоджали сприймання матеріалу, як науковцями, так і іншими особами.

У цілому дисертантка здійснила якісний науковий аналіз теми, що дало їй можливість досягти науково-теоретичних та практичних результатів, які мають ознаки наукової новизни.

Так, слід визнати виправданим розгляд дисертанткою проблем розуміння юридичної природи, змісту та обсягу поняття суб'єктивного права на творчість, встановлення його меж, тощо.

Заслуговує на підтримку позиція авторки стосовно необхідності прийняття окремого кодексу права інтелектуальної власності, що містив би відповідні розділи стосовно регламентування творчих (авторських) відносини та індивідуалізаційних відносин, що дало б можливість реалізувати логіку диференціації цих прав за їх правовою природою і основними характеристиками.

До позитивних моментів слід також віднести пропозицію щодо поділу способів захисту суб'єктивного права на творчість за їх цільовою спрямованістю на три групи: припинювальні – спрямовані на припинення порушення прав творця інтелектуальної власності; відновлювальні – спрямовані на відновлення становища, яке існувало до порушення суб'єктивних прав творця; компенсаційні – спрямовані на компенсацію майнових втрат та (або) моральної шкоди, яких зазнав творець правоволоділець внаслідок порушення прав;

Цікавим є дослідження дисертанткою проблематики визначення і класифікації способів захисту суб'єктивного права на творчість і пропозиція за їх цільовою спрямованістю поділяти такі способи на три групи: припинювальні – спрямовані на припинення порушення прав творця інтелектуальної власності; відновлювальні – спрямовані на відновлення становища, яке існувало до порушення суб'єктивних прав творця; компенсаційні – спрямовані на компенсацію майнових втрат та (або) моральної шкоди, яких зазнав творець правоволоділець внаслідок порушення прав.

Наукові положення, висновки і рекомендації, які викладені у рукописі дисертації, є достатньо обґрунтованими, що свідчить про опрацювання дисертанткою достатнього емпіричного матеріалу. Назва і структура дисертаційного дослідження визначені досить зважено і чітко, орієнтують на коло проблем та практичних завдань, які слід було вирішити при проведенні дослідження концептуальних положень здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні. Не викликає заперечень й детальне дослідження всіх зазначених питань у окремих розділах і підрозділах дослідження.

Базу дослідницької методології сформували методи сучасної теорії пізнання суспільно-правових явищ, що ґрунтуються на філософії діалектичного розвитку, з використанням таких засад наукового мислення, як аналіз і синтез, порівняння, спостереження. Оригінальна методологія дослідження підтверджує достовірність наукових положень та висновків, сформульованих в дисертації. Комплексне використання різноманітних методів наукового дослідження (формально-юридичний метод, метод системно-структурного аналізу, порівняльний метод тощо) дозволило С.О. Сабурі виконати головні завдання, що поставали перед нею. Аналізуючи за допомогою згаданих вище методів зазначену джерельну базу та відповідні теоретичні положення, сформульовані у літературі, авторкою зроблено низку висновків, що мають усі необхідні ознаки наукової новизни.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження містить посилання на згадані авторкою у тексті джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень, дотримано положення законодавства про авторські права, надано повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методи дослідження. Вказане дозволяє зробити висновок про дотримання дисертанткою вимог академічної доброчесності.

Попри загальне позитивне враження від дисертації, вона **не позбавлена деяких вад**, а окремі положення потребують додаткової аргументації:

1. На с. 40 дисертаційного дослідження авторка, при характеристиці суб'єктивного права на творчість, не зовсім вмотивовано згадує про друге покоління прав людини. Так, вона зазначає: «Друге покоління прав людини включає в себе як індивідуальні, так і групові права. Вони виразно характеризуються правом на щось і вимагають не невтручання, а, навпаки, активної участі суспільства і держави, без яких вони ніяк не можуть бути реалізовані». Виникає питання стосовно того, до якого покоління прав людини належить право на творчість і з чим воно пов'язано?

2. Вимагає додаткового пояснення позиція авторки, відповідно до якої вона право автора на творчість, на одержаний ним результат інтелектуальної, творчої діяльності, який законом визначається об'єктом правового регулювання і охорони, прирівнює до «права інтелектуальної власності, яке складається з особистих немайнових та (або) майнових прав інтелектуальної власності. Реалізація цивільної правоздатності особи в процесі творчої діяльності полягає у набутті суб'єктивного права на творчість, реалізації та здійсненні цього права, а також в можливості його захисту». Отже, виникає питання про співвідношення суб'єктивного права на творчість та права інтелектуальної власності.

3. Є також певні зауваження стосовно розуміння авторкою категорії «механізм реалізації права на творчість», який вона тлумачить як інтелектуально - вольовий процес, який забезпечує людині задоволення певної потреби, тобто він зосереджується на діях суб'єктів права (с. 74 дисертаційного дослідження). Однак, як у теорії права, так і у галузевих науках механізм реалізації права розуміється, насамперед, як система правових засобів, за допомогою якої впорядковуються відносини певного типу. Очевидно, слід вести мову про систему джерел, норм, правовідносин та актів реалізації суб'єктивного права.

4. Потребує уточнення авторське визначення реалізації та здійснення права на творчість. Зокрема, авторка пропонує таке визначення: «реалізація права людини на творчість – це сукупність активних дій, передбачених

правовими нормами, що дозволяють правомірно втілити в життя зміст суб'єктивного права на творчість у певних умовах творцями, що дають змогу їм задовольнити потребу у творчій діяльності. Повноцінна реалізація права на творчість в сенсі розкриття творчих здібностей людини передбачає втілення в життя трьох традиційних правомочностей змісту (можливість активно діяти, вимагати активних дій від зобов'язаної особи, право на захист). А при здійсненні відбувається ще й застосування права». Виникає питання про те, що може існувати і «неповноцінна» реалізація права на творчість, оскільки згадується «повноцінна реалізація» у тексті визначення.

Крім того, вважається за необхідне надати також повне визначення категорії «здійснення» права на творчість.

5. Авторка зазначає існування «лише активної форми реалізації суб'єктивного права на творчість, яка передбачає не лише вплив уже існуючих норм на суспільні відносини, але й процес їх виникнення, тобто правотворчість. Саме це зумовлює необхідність впорядкування, юридичного закріплення та охорони суспільних відносин щодо реалізації суб'єктивного права на творчість шляхом застосування правових засобів у відповідності до правового регулювання». Що в такому разі є «пасивною формою реалізації суб'єктивного права на творчість»?

Зроблені зауваження мають здебільшого дискусійний характер, не впливають істотно на якість дисертації та не знижують загальної позитивної її оцінки.

Основні положення дослідження, сформульовані висновки та рекомендації дозволили достатньою мірою розкрити тему.

Зміст дисертації свідчить про здатність авторки до наукових пошуків, до аналізу складних та спірних питань, про її вміння раціонально відбирати, кваліфіковано узагальнювати та вивчати різноманітні джерела, формулювати на цій підставі науково обґрунтовані висновки та рекомендації.

Результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною і практичною значущістю. Вони можуть бути використані при проведенні наукових досліджень стосовно реалізації суб'єктивного права на творчість, при викладанні таких дисциплін, як «Інтелектуальна власність», «Право інтелектуальної власності», в освітньому процесі студентів та слухачів, розробці навчально-методичних матеріалів, посібників, наукових публікацій, підготовці спеціальних курсів, які пов'язані з актуальними проблемами реалізації суб'єктивного права на творчість та проблемами інтелектуальної власності.

Ознайомлення з текстом автореферату дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він також відповідає нормативним вимогам.

Основні авторські висновки та пропозиції дисертаційного дослідження С.О. Сабури викладено у 12 публікаціях, з яких 6 статей, з них 5 у фахових виданнях, у тому числі 2 у іноземних виданнях, які відображають наукові результати дисертації, а також 6 тез, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації за результатами наукових конгресів, науково – практичних конференцій, «круглих столів» вітчизняного та міжнародного рівня. Наведені публікації відображають зміст проведеного С.О. Сабурою наукового дослідження з достатньою повнотою.

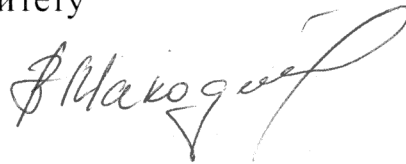
Публікації дисертантки, так само як і автореферат дисертації, анотація оформлені відповідно до встановлених МОН України вимог і повністю відображають основні положення, зміст та результати дисертаційного дослідження, причому автореферат дисертації не містить положень, які не увійшли до змісту тексту самого дисертаційного дослідження. Результати дисертаційного дослідження С.О. Сабури пройшли належну апробацію: обговорювалися на засіданнях кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», а також на науково – практичних конференціях та інших наукових заходах.

Дисертація Світлани Олександрівни Сабури «Реалізація суб'єктивного права на творчість (цивільно-правовий аспект)» виконана на належному

науково-теоретичному рівні, відповідає вимогам МОН України, Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому Постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка – Сабура Світлана Олександрівна - заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Київського Національного університету
імені Тараса Шевченка

В.Є. Макода

